

CENTENNIAL
OF
Taras Shevchenko

1861 -- 1961

У 100-ЛІТТЯ
Тараса Шевченка

CENTENNIAL
OF
Taras Shevchenko

1861 -- 1961

У 100-ЛІТТЯ
Тараса Шевченка

Published by
UKRAINIAN CANADIAN COMMITTEE
Winnipeg, Manitoba, Canada — 1961

Printed by

The Publishers of the New Pathway

Taras Shevchenko, 1814—1861

TARAS SHEVCHENKO

Taras Shevchenko had been born on March 9, 1814, in the little village of Morintsy in the district of Kiev and was therefore a Ukrainian of the right bank of the Dnieper. His father, though a serf on the estate of Vasily Vasilyevich Engelhardt, was able to read and write. His mother was also of a superior type and the boy always respected her memory and admired her, even though she died when he was nine years old. His father married again but the step-mother was not kind to him, and when his father died in 1826, the twelve year old Taras was left as an orphan amid the hard conditions of serfdom.

He had already been attracted to painting and he made several attempts to study with various local painters, but his experiences were so unpleasant that he finally gave up and returned to his native village to pasture the cattle. A new attempt to get permission to study brought from the overseer of the estate merely an order to serve in the bakery, but his failure there was so evident that he was appointed instead a page in the mansion.

This gave him at least the opportunity to feast his eyes on the beautiful works of

art that it contained and encouraged him in his early attempts to copy them. He had to do this secretly and when his master discovered his copying and painting, the boy was soundly flogged. Nevertheless, Engelhardt, like many other nobles of the day, liked to have educated serfs on his estate, and since Taras seemed competent, he took the boy with him first to Vilna and then after the outbreak of the Polish revolt to St. Petersburg and apprenticed him to the painter Shirayev.

Shevchenko learned relatively little here and life was very hard, but he had the opportunity to make the acquaintance of the Ukrainian artist Ivan Soshenko. This was a piece of good fortune, for Soshenko soon introduced him to Karl Petrovich Bryulov, the most fashionable painter of the day. Bryulov was then at the height of his fame.

It was this man who took an interest in the young serf and desired to have him as a student, but no serf could be admitted to the Academy. Engelhardt refused to give Shevchenko his liberty but finally offered it in return for 2500 rubles. To secure this sum, Bryulov painted a portrait of the Russian poet, Zhukovsky, and this was sold in court circles by a lottery. The money was easily raised and on April 22, 1838, Shevchenko, then twenty-four years of age, became a

free man, just one year after the death of Pushkin. He commenced his formal studies at the Academy of Art and finished the course in 1845 as a free artist.

Probably as early as 1837 he had begun to write poetry but his writings began to attract attention only after he was set free. In 1840 he brought out a slender volume, the first edition of the *Kobzar*, at the expense of a Ukrainian landowner Petro Martos, whose portrait he was painting. There was something new and startling in the quality of this first work.

In 1843 he paid a short visit to Ukraine, and everywhere he was received with the greatest honors as the Ukrainian poet par excellence. He was entertained by the various magnates, including Prince Repnin, the governor, who was of Ukrainian origin, and his daughter Barbara. He visited his native village, and he could not fail to be impressed as he never had been with the hardships which the people were compelled to undergo.

As soon as he completed his course in the Academy, he returned to Ukraine and spent the summer of 1845 travelling around the country, visiting the sites of famous buildings. He soon found a position in the Archaeological Commission where his skill in painting stood him in good stead.

He finally settled in Kiev and soon found himself among a group of enthusiastic young men and scholars, including Mykola Ivanovich Kostomariv and Panteleimon Kulish. Filled with the enthusiasm of youth and stirred by those revolutionary currents which were preparing the movements of 1848, they organized the Society of Saints Cyril and Methodius, for the purpose of creating a great free union of all the Slavonic peoples under a republican form of government.

The authorities soon heard of the movements and acted swiftly and savagely to suppress it. Apparently its existence was revealed to the authorities on February 28, 1847. The matter was referred to St. Petersburg and on April 5, Shevchenko and his friends were arrested. An investigation and trial followed, and on May 30 he received the verdict that he was to be enrolled in the army in the Orenburg Independent Corps with the rank of private, and the tsar added in his own handwriting, "under the strictest supervision with the prohibition of writing and drawing."

Shevchenko had been a free man for only nine years. Now he was back in bondage under an even more intolerable yoke, torn away from his beloved Ukraine and condemned to live as a soldier in the most remote area of eastern Russia on the

borders of Asia. At first his service was none too rigorous, for sympathetic commanders attached him to two expeditions to explore the Sea of Aral and allowed him to make sketches for the records of the expedition. When this came to the attention of the authorities in Petersburg, the privileges were speedily revoked and the tsar's instructions were carried out literally. Finally Shevchenko was sent to the fortress of Novo-Petrovsk.

After the death of Nicholas I, the new tsar Alexander II pardoned him in 1857. Influential friends in the capital interceded for him and he heard in May that he was to be liberated, but the official formalities were slow and it was the end of July before he was finally released, and he was able to start on his way home. He had reached Nizhny Novgorod on his way to Petersburg, when he was again detained, for his amnesty had not given him the right of residence in either of the capitals. It was March, 1858, before he was able to go further and even then he had to remain under police supervision.

In St. Petersburg, he resumed his studies at the Academy of Art, and he renewed many old friendships, especially with Count and Countess Feodor Petrovich Tolstoy, who had been instrumental in securing his release. At their home he met

such literary men as Count Aleksyey Konstantinovich Tolstoy, and in fact all of the conservative and liberal group of cultured writers, who appreciated the real value of art, literature, and freedom.

In 1859 he secured permission to pay another visit to Ukraine for the first time in twelve years, and spent the summer dreaming of marriage and of securing a little home for himself on the banks of the Dnieper. It was all in vain. On his return to St. Petersburg, he did succeed in securing the liberation from serfdom of his family but that was all. His health began to fail and he died the day after his birthday, on March 10, 1861, just on the eve of the liberation of the serfs.

The importance of Shevchenko cannot be overemphasized. He was the greatest of the Ukrainian poets and he was more than that. He was the first writer who was purely and thoroughly Ukrainian, who dared to dream of a Ukrainian language and literature that would have an independent place in the world.

Clarence A. Manning

Extracted from author's *Ukrainian Literature, Studies of the Leading Authors*. Ukrainian National Association, Jersey City, 1944.

TARAS SHEVCHENKO CHAMPION OF LIBERTY

The poetical works of Shevchenko occupy quite an exceptional place in the life of the Ukrainian people. If the great national poets of West European nations, whether by laying down new paths in literature or opening new horizons to thought, have been more or less forerunners of great moral or esthetic movements and have contributed to the revival of national sentiment in their native countries, Shevchenko was in his country the national prophet in the true sense of this word. His inspired words aroused his people from lethargy, from the torpid inertia into which they had been plunged as a result of their lost struggles for independence. Shevchenko's passionate appeal revealed to the Ukrainians the sentiment of national unity, inspired them with confidence in their national dignity, and gave them wish to take their place among other nations.

Though having, in his early poems, idealised the past of Ukraine, Shevchenko could not but feel the contrast existing between the glorious heroic times and the present sad condition of the population. After

his visit to Ukraine in 1845 we see a marked change in Shevchenko's poetical work.

The most perfect works of the poet, from a literary viewpoint, belong to this period until his imprisonment in 1847. Among his political poems, *A Dream* and *The Caucasus* best perhaps express his political opinions.

A Dream is a fantastic satire, inspired in form perhaps by Dante, but wholly original in content. He sees himself transported in a dream from Ukraine to St. Petersburg and shows us the panorama that opens before his eyes: the Russian capital built in the midst of swamps and marshes on the bones of thousands and thousands of workmen who perished in the most unhealthy working conditions on this poisonous soil. The next scene is an audience with the Czar and is drawn with expressions of the bitterest sarcasm. He shows us also the shadows of the Ukrainian Cossacks who were ordered in masses from their native land to the building works of St. Petersburg and found their death in the swamps. Appearing, too, is the shadow of the Hetman Polubotok who died in the fortress of SS. Peter and Paul for having defended before Czar Peter the rights and liberties of Ukraine. All these tragic shadows accuse the Czar of cruelty and deceit.

In the poem *The Caucasus*, Shevchenko does not linger over the beauties of the landscape that captivated the Russian "Byronists".

The indignation of the poet turned to the Russian Czars, particularly Nicholas I and his system of imperial expansion which extinguished every spark of liberty on the expanses of the Russian Empire: "from Moldavia to Finland in all tongues, all keep the silence of happy contentment," says Shevchenko in derision. He further accuses the Czars of "having split a sea of blood and tears big enough to drown therein all Czars and their descendants."

The poet scourges this cruel political system that knows nothing better than "to build prisons and forge chains." He does not stop there; he accuses the whole of contemporary civilization with its hypocrisy, its cupidity, this spirit of false Christianity that the Czars, under the guise of bringing civilization, wish to introduce into their vast empire from the newly conquered Caucasus to the unlimited, unexplored Siberia.

But the poet is no pessimist, he does not lose hope, he is certain that: "The spirit is immortal and free in spite of the tyrants, and human speech cannot be stifled." He is sure that "liberty will rise from the dead, though in the meantime there are flowing rivers of blood."

Shevchenko bore this hatred of Czarism all his life. He preserved it during the years of exile and returned as the same enemy of despotism. A number of his last poems concern despots, tyrants, autocratic rulers not only in Russia but everywhere in the world. The hatred he bore towards Czarism is only equal to his hatred of slavery: to him these two phenomena were intimately related.

As an apostle of liberty and enemy of all kinds of oppression Shevchenko goes beyond the narrow limits of his country and those of the Russian Empire.

According to Alfred Jensen, the Swedish scholar and author of one of the latest biographies of our poet, "Taras Shevchenko has been not only a national poet, but also a universal genius, one of the lights of humanity."

Shevchenko's poetical works exercised a powerful influence on Ukrainian literature and the Ukrainian national movement. A. Grigoriev, the well known Russian literary critic, called Shevchenko "the last bard and the first great poet of a great new Slavonic literature." These words convey some idea of the place that Shevchenko occupies in Ukrainian literature. On the other hand, Kulish, speaking at the burial of the poet, said: "all that is really noble

in Ukraine will gather under the banner of Shevchenko."

His volume of verse, the *Kobzar*, has been, since its first appearance, the most widely read book in Ukraine. It is a kind of national Gospel. The memory of the poet is the object of exceptional veneration, and the day of his death has ever since been celebrated as a National holiday.

The grave of the poet is an object of pious pilgrimages. As early as 1876, Emile Durant, a French scholar visiting Ukraine, wrote: "The grave of the poet is never solitary. As soon as the first sunbeams in the spring have melted the snow that covers the country, pilgrims of a new fashion, merry lay pilgrims, come from all sides and stop at the foot of the barrow. They make their meals in the open air sitting on the grass, recite and sing the poems of the poet according to their free fancy. It would be impossible to find elsewhere a poet to whom the almost illiterate crowd would thus render homage such as is usually reserved for sanctuaries or saints."

World Acclaim

This homage has increased considerably since then. The popularity of Shevchenko and his influence is not limited to his native country. In 1860, his poems were translated into Russian by the best Russian

poets. Several new editions and translations have since appeared, not only in Russian, but also in Polish, Bulgarian, Serbian, Czech and other languages. Bulgarian literature especially was influenced to a great degree by the poetical work of Shevchenko. The Bulgarians had fought so long for their national independence that they, more than others, found sympathy with his ideas of national independence.

Besides the translations into Slavonic languages, there are also those in French, German, English, Italian, Swedish. In England there appeared in the Westminster Review (1880) a biography of Shevchenko, and in 1911 a collection of Shevchenko's poems in a beautiful translation by E. L. Voynich, with a biography of the poet, was produced. A. J. Hunter published in Winnipeg, in 1922, a volume of his excellent translations of Shevchenko's poems with biographical fragments; and in 1933 there appeared, also in Winnipeg, a volume of Ukrainian Songs and Lyrics, translated by Honore Ewach, which contains half a dozen of Shevchenko's lyrical poems.

The name of Shevchenko is to his countrymen a symbol of national sentiment and of aspirations to national independence.

D. Doroshenko

SHEVCHENKO'S POPULARITY

It was in 1914, when in the Czarist Russian Empire the government forbade the observance of the 100th anniversary of the birth of Taras Shevchenko, that an aged peasant deputy, Mershchiiy, stood before the Russian Duma and said:

Everything that has been said from this rostrum, everything that has been written in the last few days about the popularity of Taras Shevchenko among the Ukrainian people, all that is nothing in comparison to the reality of how the common Ukrainian peasant population loves and respects this poet. Whoever was at the tomb of Shevchenko may have seen how the peasants en masse travel to that mound in order to pay tribute to the earthly remains of their beloved poet; may have seen how with bared heads they sing and recite the creations of Shevchenko; may have seen with what piety they enter the chamber where hangs the portrait of Shevchenko; may have noticed how they talk before that portrait as if they felt the presence of a great spirit, and how they walk on tip-toes and talk in whispers. Only in churches do the people behave that way. Whoever was in a Ukrainian village may have seen that practically in every house there hangs in the place of honor, all decorated with embroidered scarfs, the portrait of Shevchenko and before it lies the Kobzar. And practically every literate and illiterate person knows this Kobzar by heart. Whoever knows this will not say that only the intelligentsia-separatists are

interested in the commemoration of Shevchenko. In this celebration are interested all the Ukrainian people who sacrifice their hard-earned money for the erection of the memorial to the poet. For almost fifty years the Ukrainian people have been celebrating Shevchenko's anniversaries. As a rule, requiem Mass is held, while here and there plays or literary lectures are given.

But, gentlemen, everything has its limits. You may deny the people education, close all our libraries and educational centres. You may take from the school libraries in Ukraine all the popular publications about village farming, about cooperatives, about hygiene . . . and all of this because they were written in the people's language. You may prohibit the children in school from singing their beloved folk songs and from reading the Ukrainian translations of Krylov's fables. And in the end, you may prohibit the erection in Kiev of the memorial to Shevchenko, but, dear Sirs, there is no human power that can prohibit a people to love him whom they have deified. I think that it is time in Russia to recognize what the whole world has recognized already. It is time to recognize that fact that Taras Shevchenko himself has already built a memorial to which the people's path will never overgrow with weeds.

SHEVCHENKO'S PATRIOTISM

The advent of Shevchenko was sudden and startling and carried the more responsive of his compatriots off their feet in a wave of fervent admiration. Such a poet had not been known in Ukraine before. His vivid, singing, emotional verse, both lyrical and narrative, had a familiar ring and movement, for it was the language of Ukrainian folk-song with its recognisable epithets, subtle stressing, and simple charm of manner. And yet it was not folk-poetry. The poet's personality shone through the words with an unmitakable radiance, and it was the personality of a man who loved his country.

This man, moreover, was acutely aware of social and national injustice and was not afraid to indict his people's enemies and to make them feel the sting and lash of his tongue. He apparently was another Burns, yet, all in all, Shevchenko was more influential than Burns, for the latter lived and died in the Age of Enlightenment, when interest in the lot of the down-trodden was only just beginning to win the attention of serious, compassionate men.

All Shevchenko's literary work is closely bound up with his love and longing for

Ukraine. It is only in the concrete visual detail of painting that his thoughts seem at times to be completely removed from his native landscapes and memories. Now it is the patriotic aspect of Shevchenko's work, especially of his poetry, which first endeared him to his compatriots and has since made him the personification of the Ukrainian's thirst for liberty and independence.

One might interpose here that the patriot Shevchenko of, say, the celebrated "Testament" (*Zapovit*) of 1845, in which he calls on his own people to bury him and to rize and break their chains, and, echoing a passage of *La Marseillaise*, "to wash freedom with enemy's blood", — that this Shevchenko is only a fragment of a much larger whole, that his patriotism is only one aspect of his many-sided personality. There is no denying that his patriotism plays a highly important part in his poetry and has been rightly chosen by nationally minded Ukrainians for special emphasis.

By W. K. Matthews.

SHEVCHENKO AND SHAKESPEARE

Dr. Gustav Sprechtt gives a just description of Shevchenko's extraordinary destiny. The Ukrainian poet, he believes, expressed in his work the spirit of the Ukrainians and their ideals with such power and manysidedness that he became the symbol of his country to the same extent as Homer was the expression of Hellas and Virgil of the Roman Empire. Shevchenko alone in recent times became the symbol, spiritual leader, and spokesman of all the fundamental aspirations of an entire nation.

Shevchenko had a passion for Shakespeare. In the 1840's, while travelling in Ukraine, he used to carry with him a little volume of Shakespeare's plays in translation. And when he was in exile, he would remind his friends from time to time to send him the works of Shakespeare. Shortly before Shevchenko's death the prominent Negro tragedian, Aldridge, came to St. Petersburg on a tour. The poet, who did not know English, was nevertheless able to strike a close friendship with him. When Aldridge played Othello in English, Shevchenko was present at the performance. During an interval the painter Mikeshin looked into the dressing room and saw Shevchenko expressing his admiration of the performance.

Jurij Bojko

ВЕЛИЧ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Шевченко великий для нас не лише своїми творами, але й своєю особою, своїм життям і смертю, навіть своєю могилою. За життя він працював на рідний народ та його долею журився. По смерті ж його славна могила не стояла німою й мовчазною, а промовляє й досі про те саме, чого навчав Шевченко. Навчав же він любови до рідного краю та народу, охоти жертвувати всім для народу й працювати на його добро та користь. Мати-природа й щасна доля послали нам Шевченка немов на те, щоб він усьому світові розказав про наш народ та рідну Україну, і він справді зробив це своїм голосним та правдивим, вогневим словом надхненним.

Шевченко самою особою своєю знаменує ту нову Україну, що народилася через його діяльність. Він був син рідного народу. Він показав, які таяться сили серед народу і як легко вони загибають через нелюдські обставини. Український народ немов вислав з-поміж себе, щоб він голосно, на весь світ, розповів про тяжку долю поневолених людей й України та поставив рішуче питання про їх визволення. І все це зробив Шевченко. З великим хистом до письменства він поєднав своє велике серце та любов до рідного народу і справді вогненним заговорив словом про всі кривди, які терпів народ. Шевченко зробився осередком усього українства, пророком визволення рідного краю з неволі.

— Сергій Єфремов

ЧИМ БУВ ШЕВЧЕНКО?

Він був селянською дитиною, а став володарем у царстві духа.

Він був кріпаком, а став велитнем у царстві людської культури.

Він не мав високих шкіл, а показав професорам і книжним вченим нові, ясні та вільні стежки.

Він десять літ стогнав під мушкетом російського салдата, а для свободи України вчинив більше як десять переможних армій.

Доля переслідувала його за життя, скільки могла, а таки не змогла перемінити золота його душі в іржу, його чоловіколюбства — в ненависть і погорду, його божественного довіря — в розпуку і песимізм.

Доля не щадила йому мук, але не поскупилася й радіщами, які плили із здорового джерела життя.

А, одначе, щонайкраще й найцінніше. доля відмовилася дати йому, аж зволила його смерть — а то непроминаючу славу і все наново розквітаючу радість мільйонів сердець, яку викликають його твори.

Цим був і є для нас, українців, Тарас Шевченко.

— Іван Франко

ЛЮБОВ І ПОШАНА ДО ШЕВЧЕНКА

У часі Шевченківських роковин, коли українці ушановують пам'ять про Тараса Шевченка концертами, у 1914 р. були протести у російському парламенті — в Державній Думі — з приводу урядової заборони на Шевченківські концерти. Професор Іванов представляв Шевченка як поета високих людських ідеалів. Та найглибше враження зробив своєю промовою український посол-селянин Мерщій.

Посол Мерщій виголосив у Державній Думі таку промову в обороні Шевченка та українського народу:

“Все, що говорено з тої трибуни, все що писано в часописах останніми днями про популярність Шевченка між українським народом, все це ще є нічим, щоб можна було собі вповні уявити, як удійсності шанує і любить свого поета простий український народ — селянство. Хто був на могилі Шевченка, той бачив, як селяни масами йдуть на могилу, щоб поклонитися тлінним останкам улюбленого поета; той бачив, як вони з відкритими головами співають і читають твори Шевченка, з якою набожністю вони ходять до цієї світлиці, де висить портрет Шевченка, як вони поводяться перед тим портретом, так наче б вони відчували присутність духа великого генія, як вони ходять на пальцях і говорять шепотом. Так заховуються люди тільки в церквах.

“Хто був в українським селі, той бачив, що майже в кожній хаті висить на почеснім місці

прибраний рушниками і квітами портрет Шевченка, а поруч лежить “Кобзар”. А цей “Кобзар” майже кожний уміє напам’ять. Хто це знає, той не скаже, що Шевченковими святами цікавиться лише інтелігенція — сепаратисти. Ними цікавиться весь український народ, який жертвує свої криваво зароблені гроші на побудовання пам’ятника поетові. Вже майже 50 літ святкує український народ щороку роковини Шевченка. Звичайно відправляють панахиди, а декуди уладжують аматорські вистави або літературні вечери.

“Та все, панове, має свої межі! Можна народові не давати просвіщатися, закрити в нас народні бібліотеки та всякі просвітні товариства. Можна у нас в Україні забрати зо шкільних бібліотек популярні видання про сільське господарство, про кооперацію, про медицину, і так далі, лише тому, що вони написані українською мовою. Можна заборонити дітям у школі співати улюблені ними народні пісні та читати переложеі українською мовою байки Крилова. А вкінці можна заборонити поставити Шевченкові пам’ятник у Києві, — але, панове, ніяка людська сила не може заборонити ніякими циркулярами народові любити того, кого він глибоко шанує. Мені здається, що вже пора, щоб в Росії признали те, що вже признав цілий світ. Пора признати те, що Тарас Шевченко вже сам собі здвигнув нерукотворний пам’ятник, до якого не заросте народна стежка.”

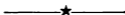
— **Посол Мерццій,**

з промови в Державній Думі 1914 р.

ГЕНІЙ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДА

“Тарас Шевченко не тільки геній сам по собі”, писав німецький письменник Карль Еміль Француз у 1889 р., — “але й одночасно втілення поетичного генія України. Його муза злучила всі найбільш питомі прикмети українського письменства. Хто описує прикмети Шевченка, одночасно дає і загальний образ поетичних змагань українського народу.”

— Карля Еміль Француз

ГЕНІЯЛЬНИЙ ПОЕТ ШЕВЧЕНКО

Коли ви спитаєте про того поета, що можна б сказати, втіляє в собі український народ, то ні один українець, безумовно, ані хвилини не замислиться, а скаже: “Це Тарас Шевченко.” І вже це вистане для того, щоб бачити у Шевченкові генія. Це я кажу тільки для тих, що Шевченкових творів ще не читали, або лише дещо читали й не оцінили прочитаного. Той же, хто дійсно познайомиться з його творами, хто вгляне в їх зміст, то просто скаже, що це геніяльний поет.

— Х. Корш,

Визначний російський літературний критик

ЖИТТЯ Й ДЛЯ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Прийшов на світ Тарас Шевченко 9-го березня 1814 року, в селі Моринцях, Звенигородського повіту в Київщині. Та виростав Тарас у сусідньому селі — Кирилівці, куди батько його, Григорій, перенісся два роки пізніше. Велике та гарне те село Кирилівка — “мов писанка”. І в тім гарнім українськiм селі навчився вже змалечку Тарас любити розкішну красу України, українську мову й пісню, та гарні звичаї українського народу.

Убогі були батько й мати Тараса — селяни, кріпаки панські. Головно на свого пана мусіли працювати. Міг їх пан і продати. Тяжке їх було життя. Та малий Тарас, разом з своїми двома братами й трьома сестрами, покищо більше відчував своїм чутливим серцем красу світу Божого, рідного села, як злидні, недостатки.

На дев'ятім році Тараса вмерла його добра мати. А для дітей потрібно було догляду, отже Григорій Шевченко вдруге оженився. Мачуха привела і своїх діточок. І в хаті настало пекло для малого Тараса. Мачуха його не любила. І Тарас ще більше на селі, в полі та по бур'янах просиджував. Та ставало легше на душі Тарасові, коли виходила бавитися з ним сусідська чорноока Оксана. Про ту Оксану згадував Тарас пізніше і в своїх віршах.

Та мав Тарас дуже розумного дідуся і

батька. І вони віддали його на науку до місцевого дяка. Вчився в того дяка Тарас читати з букваря, часословця та псалтиря. І по двох роках науки так добре й виразно читав, що дяк часто посилав Тараса читати псалтир над мерцями. За те перепадала хлопцеві що десята копійка, бодай на папір.

Коли було Тарасові 12 літ, умер йому батько. От тоді спробував старший брат Тарасів привчити хлопця до господарки, та нічого з того не вийшло. Не ліпший вийшов з хлопця і пастух сільських овець. Тарас втік до одного дяка-маляра вчитися малярства. Коли ж Тарас спробував дістати дозвіл від свого пана на таку науку, то його взяли до панської кухні за помічника. А той помічник, бувало, призбирає собі по панських покоях малюнків-образів, порозвішує їх у садочку та любиться ними...

Тоді призначив управитель Дмитренко Тараса свому молодому панові Павлові Василевичеві Енгельгардтові до Вильна на послугача-козачка. Було тоді Тарасу вже 15 літ. У Вильні навчився Тарас польської мови. Любив особливо вірші Міцкевича. Та вже навесні 1831-го року Енгельгардт переїхав до Петербургу. Рік пізніше віддав він Тараса на науку до маляра-декоратора Ширяєва. І через шість років Тарас виконував малярські орудки для Ширяєва. Найчастіше треба було виробляти визерунки для декорування панських покоїв. Та сам, самотужки, вчився Тарас і вищого малярства,

портретистики. Заходив до міського саду-парку та відмальовував там статуї.

При отакім зайнятті знайшов Тараса одної місячної ночі український маляр-артист Іван Сошенко. І Сошенко відразу пізнав, що в хлопця є велика здібність до малярства. Сошенко почав запрошувати Тараса у вільні хвилини до себе. Давав йому читати книжки. Познайомив Сошенко Тараса й з тодішнім визначним українським поетом Євгеном Гребінкою. І Гребінка помагав хлопцеві книжками. Розказав Сошенко про Тараса великому тодішньому російському маляреві Карлові Брюллову. А Брюллов розказав російському поетові В. А. Жуковському, що вчив тоді царевича. І всі вони попросили пана Енгельгардта, щоб дав він Тарасові волю. Та пан сказав, що коли заплатять йому 2,500 рублів, то дасть хлопцеві волю. Для цієї справи намалював Брюллов портрет Жуковського. Пущено той портрет на розігравку і продано його за 2,500 рублів. І 22-го квітня, 1838-го року, на 24-ім році життя, Тараса Шевченка викуплено на волю з кріпацтва.

Записався тоді Тарас на науку малярства в Академії Мистецтва, де вчив самий великий Брюллов. Став він улюбленим студентом Брюллова.

Коли Тарас став вільним у 1838-ім році, то так радісно стало йому, що озвалась співом його душа. Заспівала його душа віршами про Україну. За два роки призьбиралось у Тараса багато віршів. Довідалися про те добрі лю-

ди й постаралися видати ті вірші книжкою. Отак появился в 1840 р. славний Шевченків "Кобзар". І так на 26-ім році життя став Тарас Шевченко славним поетом-кобзарем України.

У 1841 р. написав і видав Шевченко свою найбільшу поему "Гайдамаки". Ця поема зложена на підставі, що запам'ятав та розказав про повстання з 1768 р. столітній дідусь Шевченка — Іван Грушівський-Шевченко. Каже Тарас Шевченко, що в його дідуся "столітні очі як зорі сіяли", коли розказував про Залізняка та Гонтю.

Коли ж вліті 1843-го року загостив Шевченко на Україну, то по перших radoщах сумно йому стало. Скрізь його вітали українські пани по східньому боці Дніпра, предки козачі, як найбільшого поета України. Та Шевченкові сумно було, бо народ український на своїй рідній землі наймитом був у чужих. Брати й сестри Шевченкові та всі інші селяни українські стогнали в терпіннях, працюючи на панів, як кріпаки. Вертається Шевченко до Петербургу і там пише вже іншого змісту вірші. В одному з них каже: "Світе тихий, краю милий, моя Україно! Защо тебе спльондровано? Защо, мамо, гинеш?" А в довгій поемі "Сон" їдко насмівається з отих то царів та цариць, що занастили вільну Україну, зробивши з неї полуднево-західню провінцію Росії.

Ще сильніше Шевченко зворушився, коли в 1845-ім році скінчив свій малярський курс в Академії Мистецтва та став вільним артистом і

виїхав вже на стало на Україну. Уліті знову гостював у різних українських панів. І ще сумніше стало йому, бо бачив, як ті самі пани, що за чаркою говорили про братерство та любов ближнього, люто гонили своїх українських кріпаків на них працювати... Від великого зворушення Шевченко підноситься у 31-ім році життя на найвищий щабель свого поетичного розвитку й настрою. За три місяці — жовтень, листопад і грудень — він написав у 1845-ім році скільки надхнених пророчим огнем поем, що самі ті поеми могли б поставити Шевченка на щабель найвищої поетичної слави. Почався в Шевченка період його найвищої поетичної творчості 10-го жовтня. Написав він тоді такі поеми, як “Невольник”, “Великий Лях”, “Наймичка”, “Кавказ”, “Послання”, “Холодний Яр”, “Три Літа” і “Заповіт”.

Написавши в 1845-ім році стільки поетичних архитворів, Шевченко почувався дуже втомленим. Він їздив у 1846-ім році по Україні та відмальовував для географічного товариства старинні пам’ятники України. Коли ж на весні 1847-го року арештовано Шевченка за приналежність до тайного Кирило-Методіївського Братства, на чолі якого стояв проф. Микола Костомарів, та за писання, мовляв, бунтарських віршів, то Шевченко знову був сильно зворушений, і почав писати вірші. Писав Шевченко багато віршів у тюрмі та в перших роках свого заслання над Каспійське море простим салдатом. Писав, поки крізь пальці гляділи на

його писання людяні офіцери. Останнім віршем, що написав Шевченко в 1850-ім році, був "І досі сниться".

Коли ж один мстливий офіцер, якому Шевченко не дав на горілку, зробив донос, що Шевченко й надалі не тільки малює, але й пише, то приставлено до Шевченка салдата, який постійно мав провірювати, щоб поет не мав при собі хоч би кусочка паперу або олівця. Через це Шевченко, як поет, мовчав через сім літ. Написав за той час лише кілька повістей російською мовою. Та ті повісті не першої якості, бо Шевченко найкраще писав тільки в поетичному захваті. Та й не легко приходилося Шевченкові писати російською мовою.

Та все ж таки Шевченків поетичний талант не завмер і за час сімлітньої мовчанки. Коли тільки надійшли перші вісті, що новий цар дасть і Шевченкові амністію, як і багатьом іншим політичним засланням, то Шевченко почав вдруге переписувати свою поему "Москалева криниця". Написав того самого року, вже в дорозі до Петербургу, й свою велику поему "Неофіти". Лише кілька дрібних віршів написав Шевченко наступного року в Петербурзі. То була наче передишка. Найбільш визначна поема з 1860-го року — то "Плач Ярославни", дуже вдачний переклад частини "Слова о полку Ігоревім".

Пішов Шевченко на заслання ще повним сили 33-літнім чоловіком, а вернувся по 10 роках неволі, постарілим та ослабленим, мало що

не дідом, хоч було йому тоді тільки 43 роки. Скрізь вітали його як великого поета й мученика за ідею людяності. Та начальство вже не дозволило Шевченкові вернутися на Україну. Боялися цар і його сатрапи впливу Шевченка на українців. Та Шевченко таки не тратив надії, що вдасться дістати дозвіл на поворот на Україну, і старався набути шматок землі над Дніпром під свою хату. Пробирав й оженитися, та закинув, коли довідався, що дівчина тільки тому готова була за нього вийти заміж, що він, мовляв, великий пан... А тим часом набута в неволі недуга брала верх. Хворував на водянку. На початку 1861-го року потішало його тільки те, що вже були перші певні вісті, що цар скасує панщину.

Мешкав Шевченко в Петербурзі в Академії Мистецтва. Мав для услуг салдата. Коли 10-го березня, 1861 р., зійшов надолину, до своєї мистецької робітні, то нагло впав мертвим. Навесні тлінні його останки земляки-українці перевезли на Україну. Викопали українські студенти гріб Шевченкові на Чернечій горі коло Канева, над Дніпром. Сповнили земляки просьбу Шевченка, висказану в його "Заповіті". І з того часу Шевченкова могила над Дніпром стала місцем паломництва для всіх українців.

— О. Івах,

"Кобзар" Культури й Освіти з 1944 р.

